

Stručni rad

IZVEDBA LUTKARSKE PREDSTAVE U IZVANNASTAVNOJ AKTIVNOSTI S MLADIM UČENICIMA

Tanja Cekovski

Osnovna škola i vrtić Sveta Trojica, Slovenija

Sažetak

Uz odgovarajuće vodstvo mentora također djeca drugog odgojno-obrazovnog razdoblja u izvannastavnoj aktivnosti mogu stvoriti zaokruženu, promišljenu i dovršenu lutkarsku predstavu. Sudjelovanje učenika u stvaranju lutkarske predstave obuhvaća više sastavnica: lutkarsku i scensku izvedbu, koncept izvođenja, govor i animaciju, glazbenu opremu i scensku disciplinu. U članku je predstavljeno kako na jednostavan način krenuti u izradu lutkarske predstave s učenicima.

Ključne riječi: osnovnoškolska lutkarska skupina, kazalište lutaka, animacija, scena

1. Uvod

Lutkarske predstave nastale u izvannastavnim aktivnostima imaju još veći učinak ako ne koristimo industrijski izrađene lutke i scensku opremu, već naprotiv, poticanjem kreativnosti učenika sami sudjeluju u izradi lutaka i scenske opreme od svakodnevnih otpadnih materijala.

Uz emocionalni doživljaj i pozitivne učinke međusobne suradnje stvaranja predstave učenik jača sliku o sebi i samopouzdanje. Djeca se uključuju i identificiraju s imaginarnim, životinjskim junacima u predstavi. Suosjećaju s njima, suočavaju se s njihovim problemima i poteškoćama, proživljavaju vlastite neugodnosti i avanture i uče kako ih riješiti uz pomoć lutke.

Kroz kreativno stvaranje u izvannastavnoj aktivnosti lutkarstvo, djeci također približimo lutkarstvo kao umjetnost. Uče se ustrajnosti, oslobađaju mentalne napetosti, strahove i ljutnju. Sve to omogućuje formiranje učenikove osobnosti i razvoj vlastitih interesa.

2. Komponente stvaranja lutkarske predstave

2.1 Odabir teksta

Za izvedbu lutkarske predstave možemo odabrati već napisani lutkarski tekst ili još bolje, sami napišemo scenarij za predstavu nakon prethodno pročitane priče. Prilikom odabira priče za djecu biramo one primjerene dobi i razmatramo poruku koju ćemo predstaviti lutkarskom predstavom. U scenarij zapisujemo tekst u redosljed prizora sa sažetim opisom događanja, osoba, mjesta i vremena. Tekst podijelimo na pojedine uloge. Zapis predstavlja poruku lutkarske predstave od zapleta, vrhunca i raspleta priče.

2.2 Govor

Potrebno je puno proba da predstava zaživi na pozornici i bude odigrana kako ju je zamislio redatelj. Prva vježba koju imaju glumci zove se vježba čitanja. Glumci se upoznaju s tekstem zajedničkim čitanjem teksta po ulogama. Nakon upoznavanja s tekstem razgovaraju s redateljem o lutkarskoj predstavi. Dodjela uloga temelji se na karakteru i glasu glumaca.

Glumac koji animira lutku treba govoriti logično, jasno, razumljivo i odgovarajućim tempom. Odgovarati mora karakteru lutke. Lutkar pripovijeda u narativnom stilu i ne smije puštati neobične glasove.

2.3 Izvedba predstave – lutkarska predstava

Izvedba predstave počinje tek nakon izrađenih lutaka, rekvizita i scene.

Lutkari kroz animaciju lutke izvode predstavu, vježbaju pokrete, odnose između lutaka i kretnje. Predstava se stvara u dijelovima, toliko dugo da lutkarima prelazi u naviku, poboljšavaju se odigrani prizori i uklanjaju nedostaci. Koncept izvedbe lutkarske predstave razvija se kroz riječi, ali su još važniji dijelovi narativnog materijala i animacije.

2.4 Vrste lutaka

Postoje četiri glavne tradicionalne vrste lutaka:

- Ručne lutke – stavljene za ruku (vođene odozdo prema gore)
- Marionete – udove imaju vezane za konce koji su vezani za drvenu vodilicu (vođene odozgo prema dole)
- Plosnate lutke – željeni oblik lutke od kartona, papira i pričvršćene na štap (vođene odozdo prema gore)
- Lutke sjene – plosnati oblik lutke od kartona, papira i pričvršćene na štap (vođene između platna i izvora svjetlosti)

2.5. Izrada lutki i scene

Najbolje da lutke izradimo sami, jednostavno i povoljno. Koristimo svakodnevne materijale i alate koje nalazimo kod kuće i u školi. Koristimo tkanine od stare rabljene odjeće. Važno je kako je lutka napravljena u likovnom smislu. Prilikom izrade imajmo na umu što će lutka moći raditi i pokazati. Tako izrađena lutka imat će svojstva koja želimo. Uklapat će se i povezati sa scenom, koju također sami izradimo. Za izradu scene možemo koristiti kutije, tkaninu, karton i boje za bojanje. Takvim se pristupom ponašamo također održivo prema našem okolišu jer sudjelujemo u ponovnoj uporabi otpadnih materijala. Scena ne bi se trebala previše isticati jer onda odvlači pažnju gledatelja. U središtu pažnje je uvijek lutka.

2.6. Glazbena pratnja

Glazba je neizostavna u lutkarskoj predstavi. Njome stvaramo napetost ili opuštenu atmosferu. Obično se koristi živa glazba, ali može se koristiti također snimljena te različiti zvukovi i šumovi. Glazba mora odgovarati stilu izvedbe predstave.

2.7. Kazališni list

Za svaku predstavu smisleno je napraviti kazališni list jer nam govori sve o lutkarskoj predstavi i inspirira nas da je pogledamo.

2.8. Uloga redatelja

Kao mentor lutkarske sekcije, učitelj se pojavljuje u ulozi redatelja. Predstavu vodi, uređuje, povezuje, organizira rad i nadzire. Timski surađuje sa sustvarateljima predstave, s učiteljima koji se bave likovnim i glazbenim radom, domarom i učenicima. Njegova uloga u stvaranju predstave je ključna jer je voditelj koji preuzima punu

odgovornost, uređuje sve komponente predstave, i što je najvažnije, potiče i usmjerava učenike da predstavu ožive na pozornici.

3. Stvaranje naše lutkarske predstave u izvannastavnim aktivnostima

Kako započeti sa stvaranjem lutkarske predstave?

Kao mentorica lutkarske sekcije zajedno s učenicima osmislim predstavu za djecu. Prilikom odabira priče vodim računa o dobnoj skupini djece koja će gledati predstavu. Radi se o djeci iz vrtića i prve te druge trijade osnovne škole. U knjižnici izaberem priču – slikovnicu koja čitatelju daje poruku, misao. Nakon čitanja priče razmišljam kakvu poruku bi djeca uz pomoć lutke mogla prenijeti gledateljima odnosno djeci na duhovit i zanimljiv način. Biram inspirativnu poruku priče, aktualnu, nešto što se događa u dječjim svjetovima. Samo zanimljiva priča će privući mlade lutkare da osmisle predstavu, a ujedno će biti zanimljiva i mladim gledateljima.

Priča i njezina poruka

Ovaj put me za osmišljavanje lutkarske predstave inspirirala slikovnica O gusjenici koja je htjela postati plesačica. Ako je priča zanimljiva meni, bit će zanimljiva i djeci.

Priča je o gusjenici koja promatra ples prekrasnih leptira. Također sama želi postati plesačica. Pridruži im se u plesnoj dvorani. Divi se i hvali ples leptirica, ali naprotiv, one je vrijeđaju i ismijavaju da je debela i glomazna, što je tipično za gusjenicu u razvoju, koja nakon preobrazbe postaje lijep leptir.

Isprva pokušava posuditi krila od ozlijeđene leptirice, ali kako to nažalost nije moguće, upućuje je krojaču Cvrčku. Možda joj on sašije krila? Cvrčak joj obećava da će napraviti krila, ali po njih mora doći nakon 14 dana, inače će ih prodati. U to vrijeme gusjenica se počinje osjećati loše, razboli se i ne uspijeva doći do krojača. Sljedećeg jutra pretvara se u prekrasnu leptiricu s krilima koji je podižu s tla kako bi plesala s ostalim leptiricama.

Tema: snovi i želje – različitost – hrabrost – ustrajnost – umjetnost

Zapis scenarija

Napišem scenarij u kojem ulogama dodajem njihov karakter, upute za hodanje, ponašanje, dolaske, odlaske.

Uloge:

Gusjenica Tia je središnji lik. Ona je nespretna, glomazna, sramežljiva.

Leptirice (8 učenica) su umišljate, drske, neljubazne, tašte.

Krojač Cvrčak je prijateljski, suosjećajan, ljubazan.

Ove godine je u izvannastavnu aktivnost lutkarstvo uključeno deset učenika četvrtih razreda i šest učenika petih. Već na početku naših susreta učenici petih razreda izrazili

su želju da bi u ovoj predstavi sudjelovali kao glazbenici, a učenici četvrtih razreda kao glumci.

Najprije sam učenicima pročitala priču te smo o njoj razgovarali. Iznijeli su svoje mišljenje o zanimljivosti i prikladnosti. Nakon toga ih upoznajem sa scenarijem. Pročitaju tekst po ulogama i ponovno slijedi razgovor o scenariju. Učenici mogu sami izabrati ulogu koju žele odigrati. Zanimljivo je da učenici biraju likove koji su im karakterno vrlo slični te odgovaraju njihovim osobnostima.

Slijede vježbe čitanja po ulogama.

Učenici glasno čitaju svoje uloge. Učimo pravilan izgovor, glasnoću, tempo, pauze. Svoju ulogu uče samostalno uz pomoć svoje plišane igrache jer pravih lutka do tada još nismo imali.

Glazba za lutkarsku predstavu

Glazba je važan dodatak kazalištu lutaka.

Za nastupe biram živu glazbu. Djeca je izvode na Orffovim instrumentima. U ovoj predstavi upotrijebili smo priredbu na glazbu Labuđeg jezera, Orašara i Kan kana. Važni su također zvučni efekti kojima podržavamo pojedine događaje u predstavi.

Izrada lutaka

Usporedno s vježbama čitanja izrađujemo lutke. S obzirom na poruku lutkarske predstave, odabrala sam ručne lutke. Učiteljice i učenici kod kuće su potražili vunu, ostatke tkanina, dječje hulahopke i najlonke. Materijala je bilo više nego dovoljno. Lutke smo u poslijepodnevnim satima u prostorijama škole izrađivale učiteljice koje smo se dobrovoljno odazvale.

Materijal:

- kuglice od stiropora za glavu
- pamučne šarene dječje hulahopke
- najlonke svih boja
- različite tkanine za odjeću
- vuna za kosu
- punilo od vate
- tanka žica za krila
- igla, konac.

Kuglice od stiropora obukle smo u tkaninu boje kože, stavile na drveni štapić i obukle u dječje hulahopke koje smo napunile vatom. Iz preostalih dječjih hulahopki izradile smo ruke i pričvrstile ih za lutku. Od tkanine smo sašile krila za lutke. Za kosu smo koristile vunu različitih boja. Lice smo obojile bojom. Od žice smo napravile krila i prekrile ih šarenim dječjim hulahopkama. Krila smo pričvrstile vrpčama na lutke.

Nastale su stvarno lijepe lutke, i to od ostataka različitih materijala.

Slika 1. Lutke leptirice, gusjenica i cvrčak

Izrada scene

Za scenu smo upotrijebili dvije velike kartonske kutije i obojili ih crnom temperom.

Slika 2. Leptirice

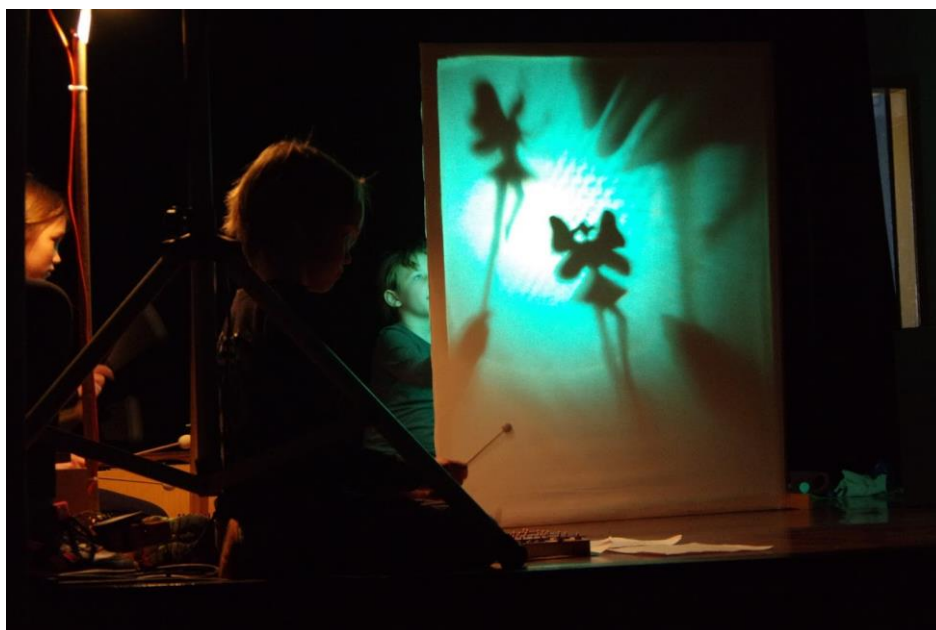
U prizoru s cvrčkom jednu kutiju postavili smo uspravno, otvorili stranice kutije, što je izgledala kao prozor. Na nju smo pričvrstili škare od kartona, krojački metar i natpis. To je predstavljalo krojačku radionicu.

Slika 3. Krojač Cvrčak i gusjenica Tia

Kazalište sjena

U predstavu sam uključila prizor s kazalištem sjena. Njime sam predstavila gusjeničin san o plesu. Na drveni okvir sam pričvrstila bijelo platno. Lutke sjene: leptirice i cvrčak izradila sam od kartona i pričvrstila ih na drveni štap. Koristila sam plavo svjetlo iza suncobrana, koje je ostavilo poseban dojam i osjećaj čarobne noći. Prizor su popratili živi lutkari na Orffovim instrumentima. Predstavu sam osvijetlila u pojedinačnim prizorima s više reflektora, a u pojedinačnim dijelovima, kada je izložena samo jedna lutka, s točkastim reflektorom.

Slika 4. Kazalište sjena

Kazališni list

Kazališni list je izrađen jednostavno. Bijeli list presavijen na pola i obojan tempera bojama.

Slika 5. Kazališni list

4. Zaključak

Također u izvannastavnoj aktivnosti moguće je zajedno s učenicima stvoriti kvalitetnu, promišljenu i dovršenu lutkarsku predstavu. Projekt nastaje tijekom cijele školske godine. Potrebno je uložiti puno truda i vremena. Vrtičkoj djeci i učenicima predstavili smo se savršeno osmišljenom i izvedenom predstavom O gusjenici koja je htjela postati plesačica. Sudjelovali smo na Područnom i Regionalnom susretu lutkarskih skupina i svojom izvedbom oduševili mlade gledatelje.

Mentor u lutkarskoj sekciji kod djece lutkara razvija nova iskustva, kulturni i estetski odgoj. Kroz zajednički rad u skupini mladi lutkari uče da su međusobno ovisni i samo zajedno postižu uspješne ciljeve. Osjećaju pripadnost lutkarskoj skupini, što ih ispunjava posebnim ponosom i odgovornošću. Zadovoljavaju svoju potrebu za kreativnošću, umjetničkim izražavanjem i svestranim razvojem osobnosti.

Uz pomoć mentora osjećaju čaroliju lutkarskog kazališta.

5. Literatura

[1] Golub, Z. (2003). Šolsko lutkovno gledališče. Nova Gorica: Educa

[2] Varl, B. (1997). Ročne lutke. Šentilj: Aristej

[3] Vogelник, E. (2020). Od lutke do lutke. Ljubljana: JSKD

[4] Zorec, D. (2007). Lutke iz domače delavnice. Grosuplje: Knjigca.